

IZABELA WIĘCEK-POBORCZYK, *NORMY WYMAWIANIOWE POLSZCZYZNY A WARIANTYWNÓŚĆ WYMOWY*, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa 2014, ss. 326

Poprawność wymawianiowa w polszczyźnie stała się obecnie przedmiotem zainteresowania wielu naukowców o różnych specjalnościach, zarówno tych związanych z językoznawstwem, jak i praktyczną stroną refleksji dotyczących publicznego mówienia. Wśród nich należy wymienić opisujących wymowę sceniczną Pawła Nowakowskiego [Nowakowski 1997], Danutę Michałowską [Michałowska 2006], Bogumiłę Toczyską, Mieczysławę Walczak-Deleżyńską oraz językoznawców takich jak Bogusław Dunaj [Dunaj 2006] czy Anita Lorenc [Lorenc 2016].¹

Recenzowana praca dotyczy charakterystyki wariantywności wymowy współczesnej polszczyzny w odmianie oficjalnej na podstawie audytywnych analiz wypowiedzi sejmowych. Autorka poddała badaniu grupę 92 posłów, materiał badawczy zawierał 75 tys. jednostek tekstowych, co pozwala przyjąć, iż jest on obszerny i zróżnicowany. Sam dobór grupy badawczej budzić może jednak pewne wątpliwości. Wedle cytowanej w pracy definicji normy wzorcowej jej nosicielami i reprezentantami są nie tylko politycy, ale też aktorzy, dziennikarze, ludzie nauki, księża oraz nauczyciele. Trudno wymagać, by badania objęły wszystkie środowiska zawodowe, jednak wybór grupy polityków uważam za dość kontrowersyjny. Obecnie nie wymaga się od przedstawicieli tego zawodu żadnych arbitralnych szkoleń dotyczących kompetencji komunikacyjnych, a wewnętrzne poczucie kultury językowej polityków zdaje się chylić ku upadkowi, co opisują liczne prace na temat języka polityki [m.in. Ożóg 2007;² Pisarek 2007;³ Kłosińska 2012⁴]. Należy podkreślić, iż autorka nie przedstawia wymowy polityków w sposób bezkrytyczny, lecz uwypukla kwestię zaufania społecznego do posłów

¹ P. Nowakowski, 1997, *Wariantywność współczesnej polskiej wymowy scenicznej*, Poznań; D. Michałowska, 2006, *O polskiej wymowie scenicznej oraz przykładowe nagrania. Podręcznik przeznaczony dla studentów wyższych szkół teatralnych*, Kraków; M. Walczak-Deleżyńska, 2004, *Aby język giętki*, Wrocław; B. Dunaj, *Zasady poprawnej wymowy polskiej*, „Język Polski” 2006, LXXXVI, s. 161–172; B. Toczyska, 2007, *Elementarne ćwiczenia dykcji*, Gdańsk; A. Lorenc, 2016, *Wymowa normatywna polskich samogłosek nosowych i spółgłoski bocznej*, Warszawa.

² K. Ożóg, 2007, *Polszczyzna przelomu XX i XXI wieku. Wybrane zagadnienia*, Rzeszów.

³ W. Pisarek, 2007, *O mediach i języku*, Kraków.

⁴ K. Kłosińska, 2012, *Etyczny i pragmatyczny. Polskie dyskursy polityczne po 1989 roku*, Warszawa.

oraz ich znaczenie w całościowym obszarze kształtowania kultury wypowiedzenia się, co jednak uznałabym za chybione.

Praca składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy z nich [s. 21–34] dotyczy samego terminu *wariantywność*, stanu współczesnych badań wariantywności fonetycznej oraz sposobu rozumienia tego terminu przez autorkę. Należy podkreślić, iż odwołuje się ona do wielu ciekawych i zróżnicowanych źródeł, podkreśla również znaczenie socjolingwistyki w prowadzeniu tego typu badań naukowych, co stanowi niewątpliwą wartość merytoryczną rozdziału.

Kolejny rozdział [s. 43–128] poświęcono normom ortofonicznym polszczyzny. Przedstawione zostały w obszerny sposób zagadnienia dotyczące wymowy poszczególnych samogłosek, samogłosek w sąsiedztwie, głosek nosowych, połączeń literowych, grup spółgłoskowych oraz zasady wymowy połączeń wyrazowych. Ta część książki, choć ciekawa, wydaje się zbyt opisowa, autorka nazbyt szczegółowo omawia stan badań, co w moim pojęciu nieco zaburza proporcje pracy i dekoncentruje czytelnika oczekującego wniosków z własnych badań autorki. Jednak odniesienie do szerokiego *spectrum* opracowań dotyczących dykcji i zagadnień ściśle językoznawczych zasługuje na pozytywną ocenę. Omówienie literatury przedmiotu w sposób staranny i niejednostronny niewątpliwie podwyższa wartość pracy.

Rozdział III [s. 129–160] przedstawia przedmiot i cel badań własnych, odnaleźć w nim można również informacje na temat grupy badawczej oraz sposobu zbierania materiału. Zauważyć należy, iż praca obejmuje nagrania aż z dwóch lat, posłowie respondenci pochodzą z różnych części Polski. Grupa respondentów liczyła 92 osoby, najstarszy z badanych miał 70 lat, najmłodszy 26. W skład grupy posłów weszło 74 mężczyzn i 18 kobiet. Wśród badanych dominowali ci z wykształceniem wyższym (83%) oraz 16 posłów z wykształceniem średnim.

Zebrany materiał został poddany analizie percepcyjnej, zastosowano metodę odsłuchową, która pozwoliła na przedstawienie obszernej próby badawczej. Ta część pracy w jasny sposób opisuje warsztat badawczy autorki oraz ukazuje jej przygotowanie do podejmowania tematów związanych z wymową.

Kolejny rozdział [s. 161–248] prezentuje wyniki badań. Pojawia się w nim wiele interesujących spostrzeżeń na temat stanu dzisiejszej wymowy w odmianie oficjalnej. Autorka odnotowała m.in. wiele nieprawidłowości w zakresie wymowy samogłosek w otoczeniu głosek palatalnych, wymowy połączenia literowego *UA*, wymowy połączeń *KIEJ-*, *GIEJ-*, wymowy litery *-E* w połączeniu *-ETRZN-*, wymowy głosek nosowych w połączeniach *-A \overline{D} N*, *-E \overline{D} N*. Wysoki stopień niepoprawnych realizacji odnotowano również w wymowie liczebników i form od nich utworzonych, a mianowicie *pięćdziesiąt*, *pięćdziesiąty*, *dziewięćdziesiąt*, *dziewięćdziesiąty*, wymowie litery *E* stojącej przed literami spółgłoskowymi *K*, *G*, głosek nosowych stojących przed literami odpowiadającymi głoskom szczelinowym prepalatalnym. Istotne odchylenia widoczne są również, jak podkreśla autorka, w zakresie wymowy nagłosowego połączenia *TRZ-*, *WSK-*, *WSP-*, *WST-*, duża wariantywność cechuje również śródgłosowe połączenia typu *-DSZK-*, *-STK-*, *STN-*, *-DCZ-*, *-D \overline{Z}* . Co ważne, autorka ilustruje wyniki swoich badań zarówno tabelami procentowymi, jak i wybranymi przykładami językowymi.

Niewątpliwą zaletą pracy jest jej czytelny układ i liczne odniesienia do literatury przedmiotu oraz bogactwo materiału badawczego. Opracowanie stanowi

cenne uzupełnienie pozycji dydaktycznych i może posłużyć jako wartościowa pomoc wielu osobom zawodowo zajmującym się tematyką wymowy (retorom, logopedom, dykcjonistom). Książka może być pomocna również specjalistom zajmującym się obszarem *public relations*, szkoleniami dla polityków i dziennikarzy. Zawiera ponadto wiele refleksji autorki na temat stanu dzisiejszej polszczyzny oficjalnej w odmianie mówionej. Jest to cenne opracowanie, które uzupełnia wciąż nazbyt ubogie piśmiennictwo językoznawczo-logopedyczne w sposób niezwykle profesjonalny oraz dopracowany.

Iwona Soltys
(Uniwersytet Warszawski)